ASPECTE PSIHOLOGICE ALE PROFESIEI DE PROCUROR

Carolina TRIGUB,
doctorand, USM

Articolul examinează activitatea profesională a procurorului prin prisma psihologică, care este complexă și multigradual, întrucât este asociată cu activitatea instituțiilor statului și a funcționarilor de diferit nivel ierarhic, având drept scop protejarea intereselor statului, precum și a intereselor și drepturilor cetăţenilor. Pregătirea procurorilor de înaltă calificare ar trebui, în primul rând, să asigure soluționarea principalelor sarcini fundamentale: stimularea motivării adecvate profesionale, determinarea spre efectuarea sarcinilor și a activităților sociale; formarea unor competențe profesionale la cele mai înalte standarde, ceea ce ar însemna un complex de cunoștințe profesionale, erudiție și metode eficiente de realizare a activităților; dezvoltarea unui complex de calități de personalitate importante adecvate din punct de vedere profesional.

Cuvinte-cheie*: activitatea procurorului, componente: cognitivă, comunicativă, organizațională, calități profesionale psihologice.*

THE PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF THE PROSECUTOR PROFESSION

This article examines the professional activity of the prosecutor through a psychological perspective, which is complex and multigrade, as it is associated with the activity of state institutions and officials of different hierarchical level and aims to protect the interests of the state and the interests and rights of citizens. The training of highly qualified prosecutors should, first of all, ensure that the main fundamental tasks are solved: stimulating adequate professional motivation, determination to perform tasks and social activities; training in professional skills to the highest standards, which would mean a complex of professional knowledge, scholarship and methods of effective implementation of activities; as well as the development of a complex of professionally appropriate important personality qualities.

Keywords: *the activity of the prosecutor, the components: cognitive, communicative, organizational, professional psychological qualities.*

Introducere

Activitatea procurorului este asociată cu legea și normele de drept, scopul fiind combaterea și prevenirea încălcării respectivelor norme de către persoane fizice, grupuri criminale, precum și a abaterilor din interiorul sistemului Procuraturii, când vine vorba de cazurile colaboratorilor cu deformare profesională.

Activitatea procurorului face parte din categoria ocupațiilor intelectuale complexe și practice, care derulează în contextul sistemelor sociale, cum ar fi: „persoană – societate”, „persoană – echipă”, „persoană – persoană”. Acest fapt ar însemna că profesia dată presupune mai multe aspecte psihologice, fiind caracterizată într-un anumit mod, mai specific. Datorită acestui fapt, multigradual, prin-

cipalele scopuri și obiective pot fi realizate complet și eficient de către procuror, iar sarcinile pot fi stabilite și rezolvate în mod consecvent.

Actualitatea

Eficiența și fiabilitatea funcționării sistemului de drept într-un stat este asigurată, în primul rând, de calitatea pregătirii profesionale a juriștilor de diferit nivel și specializare, precum și prin interconecțiunea diferitelor ierarhii [1]. Eficacitatea activității procurorului rezidă în capacitatea de a stabili obiective strategice și tactice adecvate puse în fața lui și a colegilor de breaslă, precum și în asigurarea executării acestora în conformitate cu sarcina prestabilită. Fiabilitatea subiecților ce activează în sistemul Procuraturii este determinată de capacitatea acestora de a rezolva cu acuratețe, fără erori și în timp util a sarcinilor stabilite, care în cele din urmă asigură eficiența sistemului de drept.

Analiza surselor științifice a pus în evidență interesul sporit vis-à-vis de aspectele psihologice ale activității procurorului [2]. O serie de cercetători pun accentul pe aspectele psihologice ale activității procurorului, în special dau o apreciere aspectului cultural al procesului de urmărire penală și de investigare [3].

Cercetarea aspectelor psihologice ale activității procurorului în cadrul unei structuri complexe este prezentată în lucrările lui Kroz. Autorul remarcă faptul că activitatea profesională respectivă are niște particularități specifice, plasând-o în aria profesiilor care solicită caracteristici psihologice sporite față de specalist, în special: trăsături de personalitate, morale și intelectuale. Efectuând o analiză structurală a activității procurorului, Kroz evidențiază următoarele secțiuni, substructuri semnificative în realizarea sarcinilor profesionale: cognitive, comunicative și organizaționale sau manageriale [4]; a fost descris și portretul „procurorului de succes", în care se analizează dinamica personalităţii specialistului în procesul activităţii de muncă [5].

Cercetătorii ruși, spre exemplu, au dezvoltat componenta serviciului de sprijin psihologic tinerilor specialiști încadrați în sistemul Procuraturii. Acest serviciu psihologic vine în sprijinul și ghidarea procurorilor pe parcursul carierei profesionale [6,7]; la fel, sunt cercetați factorii de formare a imaginii și prestigiului Procuraturii, rolul mass-mediei și al serviciilor de informare în crearea imaginii procurorului în conștiința publicului larg [8].

Cu toate că cercetările date au lărgit acest spectru, aspectul psihologic rămâne insuficient dezvoltat și necesită cercetări suplimentare, ceea ce presupune întrunirea unor competențe profesionale ale procurorilor într-un sisem bine conturat.

Pregătirea unui procuror calificat necesită o abordare integră, o îmibnare a următoarelor aspecte: o pregătire specială în profesie; educație juridică; formarea unor competențe psihologice importante ale individului din punct de vedere pro-

fesional. Această legătură în soluționarea abordării date poate asigura o pregătire înaltă profesională a procurorilor.

Vorbind despre aspectul psihologic și conținutul profesiei date, putem descrie unele caracteristici specifice profesiei, care într-un fel sau altul pot avea (sau au) un impact asupra personalității procurorului.

Activitatea procurorului necesită o interacțiune interpersonală frecventă și intensă atât cu victima/criminalul, cât și cu părțile la proces, precum și diverși funcționari publici, procurorul fiind încadrat în diverse întâlniri, discuții, interogări despre starea de fapt și comunicarea cu șefii și colegii.

La fel, activitatea dată necesită o mobilitate constantă și disponibilitate pentru deplasări la locul crimei, acolo unde se efectuează orice acțiune de executare. Procurorul trebuie să fie prezent și în cazul percheziților sau arestărilor, deplasându-se în locurile de detenție sau în departamentul corespunzător de poliție etc., inclusiv în cazul unor urgențe. Toate aceste momente pot induce procurorul în tensiune și oboseală.

Procurorul eficient este o persoană intelectuală, multilateral dezvoltată, cu competențe de a analiza informația de diferit gen (deseori, aceasta are nu doar un conținut pur profesional, ci abordează interconecțiuni din diverse domenii științifice și tehnologice), legate de investigarea cauzelor și a principalelor activități, sarcini și obiective puse în fața unui procuror. La fel este necesar un nivel ridicat al erudiției, gândirii analitice, consecvența gândirii, capacitatea unei abordări multilaterale a subiectului sau a problemei etc. Această capacitate necesită eforturi psihologice extenuante.

Activitatea procurorului este destul de complicată și suficient de complexă, datorită volumului mare de sarcini profesionale, iată de ce necesită un nivel ridicat de abilități speciale și abilități specifice, care vor fi descrise mai jos. Mediul emoțional în care procurorul își desfășoară activitatea este încordat și de natură stresogenă, care deseori este extrem de dificil, iar profesionistul nu întotdeauna poate face față. Ca exemple, putem menționa: lipsă de respect, umilință, amenințări, insulte și alte manifestări ale „codului de etică relațională" atât din partea oponenților procesului, cât și din partea angajaților instanței, intimidări din partea reprezentanților puterii executive, autorităților legislative, precum și diverse modificări ale legislației pot disturba semnificativ munca procurorului, iar rezultatul fiind ineficient. La fel, stresante și emoțional încordate pot fi situațiile care generează comportament inexplicabil și acțiuni inadecvate, nesăbuite ale victimei sau inculpatului, care pune procurorul în situația unei incompetențe profesionale și complică în mod semnificativ protecția drepturilor și intereselor victimei sau ale martorilor.

Pe lângă astfel de condiții de activitate profesională mai este frecvent prezentă și „*componenta corupțională*" în acțiunile diferitor subiecți ai procesului

din preajma victimei, care poate fi tratată extrem de dificil și lupta cu acest flagel este destul de complicată.

Referindu-ne la componenta timpul, ținem să menționăm că regimul de lucru al procurorului nu este strict reglementat. Chiar dacă contractul de muncă prevede 40 de ore de muncă săptămânal, adesea intervin situații neprevăzute: aresturi, percheziții. În cazul procuraturilor specializate – aresturi inopinate, care pot fi și pe timp de noapte; ieșiri la fața locului crimei, completarea dosarelor, registrelor etc. La fel, există *componenta de urgență*, care este strict reglementată de lege, ceea ce presupune că pot exista urgențe de circumstanță – în orice moment al activității sale și al timpului personal, în care procurorul poate fi chemat în instanță, la poliție în cazul reținerii unor criminali, atunci când se efectuează acțiuni de investigație urgentă, cu desfășurarea procedurilor de executare. Toate acestea necesită o mobilizare din partea specialistului (inclusiv psihologică), o permanentă alertă pentru anumite acțiuni.

Activitatea procurorului implică nu doar un nivel ridicat de responsabilitate profesională și personală, ci și o responsabilitate morală pentru soluțiile și acțiunile întreprinse. Foarte des, de acțiunile și deciziile procurorului depind atât respectarea drepturilor și intereselor legale (și, evident, protecția lor), cât și viața, sănătatea, bunăstarea materială, onoarea și demnitatea vitimei, martorului, bănuitului, precum și demnitatea membrilor familiei acestora. Această situație poate fi semnificativă și poate pune amprenta nefastă asupra personalității procurorului.

Pe lângă acest fapt, o parte de responsabilitate procurorul o poartă în fața colegilor și a instituției pe care o reprezintă, unde el are o anumită autoritate, imagine, reputație profesională, o anumită recunoaștere și respect direct proporțional cu meritele sale, metodele și „stilul" său de activitate. Situațiile instabile, incertitudinea la fel influențează starea lucrurilor și de spirit al procurorului. Tinerii procurori, care sunt la începutul carierei lor, pot întâmpina o serie de dificultăți din cauza lipsei de experiență și a unei autorități insuficiente în fața colegilor cu experiență și a superiorilor.

Un rol deosebit în activitatea procurorului, de rând cu procesele cognitive și reglatorii, are comunicarea, care necesită o interacțiune de zi cu zi cu colegii, cetățenii, contribuind la coeziunea echipei, soluționarea conflictelor și, nu în ultimul rând, crearea unui climat psihologic favorabil, care este exrtrem de important, deoarece o parte esențială de timp procurorul o petrece la servicu. Încărcătura maximă revine și funcției reglatorii – componentă emoțională și volitivă.

Comunicarea intensă, caracterizează printr- o tensiune emoțională ridicată, deseori este asociată cu emoții negative, care pot fi suprimate sau chiar eliminate, la fel ca și amânarea procesului de relaxare emoțională pentru o perioadă relativ lungă de timp. Acest fapt poate genera consecințe nefaste la nivel psihosomatic.

Studierea materialelor cauzelor, cercetarea infracțiunilor, analiza, acumularea și evaluarea probelor – toate împreună impun prezența funcțiilor intelectuale: gândire, memorie, atenție, limbaj.

Evaluarea profesională a procurorilor și prognozarea suscesului activității acestora de către Consiliul Superior al Procurorilor este importantă, precum și selectarea persoanelor ce aplică sau sunt numite în funcții de conducere în sistemul Procuraturii.

Succesul activității procurorului de rând foarte mult depinde de calitățile personale și profesionale ale șefului ierarhic. Multe probleme în management sunt asociate cu incapacitatea de a construi corect relații cu angajații. Unii pun un accent excesiv pe pârghiile formale de control, construiesc o distanță mare în raport cu subalternii, preferă stilul oficial în majoritatea situațiilor de comunicare (o astfel de strategie de interacțiune cu subalternii este larg răspândită în procuratură). Alții preferă să se comporte informal, familiar, ignorând diferențele de statut dintre ei și subordonați. Ambele extreme sunt eronate, în care autoritatea șefului se pierde. Aceste caracteristici sunt specifice, în mare parte, șefilor tineri, fără experiență, care nu și-au format încă un stil individual de conducere.

Așadar, analizând activitatea procurorului putem puncta câteva aspecte ale componentelor psihologice, necesare activității profesionale a procurorului:

1. Componenta motivațională include un sistem de motive ce stimulează activitatea profesională a procurorului: o atitudine pozitivă față de activitatea de zi cu zi; conștientizarea importanței sociale a acestei profesii și necesitatea de a o exercita profesionist și cu un înalt spirit civic; dorința de dezvoltare și creștere profesională; conștiință juridică dezvoltată.

2. *Componenta emoțional-volitivă* – un nivel ridicat de control al voinței, concentrare maximă în îndeplinirea sarcinilor; comportament bine orientat spre scop, stabilitate emoțională.

3. *Componenta cognitivă (euristică)* – un nivel corespunzător de dezvoltare a proceselor de cunoaștere; comprehensiunea sarcinilor, cunoașterea mijloacelor de atingere a scopului; capacitatea gestionării cunoștințelor profesionale, inclusiv a cunoștințelor psihologice, necesare desfasurării activitatii profesionale a procurorului.

4. *Componenta operațională* înglobează un sistem de abilități și deprinderi necesare pentru eficientizarea implementării activității profesionale, inclusiv abilități profesionale psihologice (deprinderi analitice; abilități tactice; deprinderi și abilități tehnice; abilități de comunicare; flexibilitate în alegerea stilului de comunicare; diverse strategii și modalități de rezolvare a conflictelor; aptitudini organizatorice bine dezvoltate).

5. *Componenta personalității* – calități profesionale psihologice, importante profesiei de procuror (integritate, onestitate, responsabilitate, disciplină, echili-

bru emoțional, nivel înalt al autocontrolului comportamental, rezistență la stres, abilități de comunicare, înțelegere perfectă a limbajului verbal și nonverbal, perspicacitate, spirit de observație, inteligență mintală și emoțională, un nivel înalt de conștiință morală și juridică).

De remarcat faptul că toate aceste componente sunt interconexe. Minimizarea nivelul de dezvoltare a unei componente va scădea eficacitatea activității profesionale.

În practica actuală a activității Procuraturii Republicii Moldova, aspectului psihologic de lucru cu personalul, adică cercetării factorului uman, nu i se acordă importanța cuvenită sau chiar deloc. La modul practic sunt monitorizați doar factorii ce țin de experiența de muncă, relațiile formale în ierarhia sistemului Procuraturii, executarea și conformarea cerințelor disciplinare, indicatori statistici ai performanțelor. Așadar, ar fi oportun să se ia în considerare calitățile profesionale importante ale personalității procurorului.

Concluzii

Pregătirea și formarea profesională și psihologică a procurorului ține de un șir de activități: de la un psihodiagnostic complex la activități de formare, dezvoltare și instruire psihologică, asigurând un mediu optim de lucru pentru procuror.

Psihodiagnosticul în procesul de selectare a candidaților pentru funcția de procuror presupune selecția persoanelor, care corespund profilului de personalitate al procurorului, iar monitorizarea dezvoltării acestor calități profesionale pe parcursul acivității ar permite depistarea la timp a motivelor ce complică dezvoltarea unor abilități necesare procurorului.

Referințe:

1. ГЛУШКОВА, О.В. *Психологические особенности деятельности прокурора по обеспечению участия в рассмотрении уголовных дел судами*: Автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. психол. наук: специальность 19.00.06 «Юридическая психология». Санкт-Петербург, 2007. 26 с.
2. БАНДУРКА, А.М. *Юридическая психология*: Учебник. Харьков: Изд-во Нац. ун-та внутр. дел, 2001. 640 с.
3. РАТИНОВА, Н.А. *Использование прокурором психологических средств коммуникативного воздействия при рассмотрении уголовных дел судами*: Методические рекомендации. Москва: Академия Ген. прокуратуры Российской Федерации, 2013. 44 с.
4. КРОЗ, М.В. *Психология прокурорской деятельности:* Пособие для прокуроров. Москва, 2009. 85 с.

5. КРОЗ, М.В. *Психология личности прокурора:* Пособие для прокуроров. Москва: Академия Ген. прокуратуры Российской Федерации, 2011. 112 с.
6. ГЛИБОВЕЦ, В.В. Психологическое обеспечение деятельности органов и учреждений прокуратуры Российской Федерации. В: *Вестник Академии Генеральной прокуратуры Российской Федерации*, 2012, №1, с.39- 44.
7. *Профессиональное становление молодых специалистов органов прокуратуры: психологический аспект:* Методические рекомендации. Москва: Академия Ген. прокуратуры Российской Федерации, 2014. 40 с.
8. АНДРИАНОВ, М.С. *Взаимодействие органов прокуратуры со средствами массовой информации:* Научно-практические рекомендации. Москва: Академия Ген. прокуратуры Российской Федерации, 2011. 60 с.